

Art. 2078. Nihil amplius circa illud pactum statuit lex civilis.

Hæc nullitas lata est motivo boni communis, ad præcavendos abusus ex parte mutuantium et ad cohibendas usuras quæ sub eo pacto palliari potuissent; valet igitur in conscientia.

Notandum est fructus rei in pignus traditæ, juxta omnes, in sortem computari debere, nisi existat titulus mutuo extrinsecus; ratio est manifesta. Excipiunt doctores, post leges canonicas et civiles, si pignus in securitatem dotis tradatur; præsumunt enim maritum aliquod pati detrimentum ex absentia dotis, vel pignoris fructus ad onera matrimonii sustinenda gratis concedi: atqui ordinarie utrumque motivum simul reperitur, vel saltem alterutrum: ergo maritus tuto pignoris fructus percipere potest, donec dos promissa sibi solvatur; imo, ex iis principiis, legale percipere potest *interesse*. Ita card. *de Lugo*, disp. 25, n. 151 et seq.

Diximus *ordinarie*; unde si maritus nullum revera pateretur damnum, et aliunde non constaret auctarium libenter sibi concedi, nihil supra summam exigere posset.

§ IX.— De auctoritate legis.

Cum lex civilis nunc positive permittat ut 5 vel 6 pro 100 ex omni mutuo exigantur, nova inter nos exorta est quæstio, an scilicet hæc 5 vel 6 pro 100, vi legis, tuta conscientia percipere liceat.

Circa hanc quæstionem valde scinduntur theologi.

Multi affirmant in Gallia, in Germania, in Hollandia, in Anglia et in aliis regionibus in quibus tales existunt leges. Sic *Holden*, *Pichler*, *P. Zech*, *Haunold*, *Taner*, *Lacroix*, *Gobat*, *Ledesma*, etc. In afferendis rationibus non omnes sibi concordant; sed colligendo varias probationes quibus utuntur, sic eorum sententia exliberi et propugnari potest:

Auctoritas legis civilis sufficiens est titulus ad lucrum ex mutuo percipiendum, si legislatores necessariam ad

hoc habeant potestatem, veram habuerint voluntatem et sufficientia adsint motiva talem exercendi potestatem: atqui hæc constant.

1° *Requisitam legislatores habent potestatem*: vi enim alti sui domini princeps disponere potest de bonis subditorum, quando id requirit bonum publicum, præsertim si libenter consentiant subditi et fiant generatim indemnes: atqui hæc tria constant. Primum et secundum magis infra exponentur. Tertium patet, siquidem mutuarii libere mutuum accipiunt, ipsi mutuare possunt, et sæpissime majus lucrum ex mutuo percipiunt. Sic fere ratiocinati sumus ubi de præscriptione, et revera ex iisdem principiis solvenda est quæstio præsens, quæ in multis eodem modo ac prior institui potest.

2° *Vera in eis adest voluntas*. Verba legis sunt generalia nec ullam supponunt restrictionem. Ergo legislatores secundum totam potestatem suam agere voluerunt, statuendo ut 5 vel 6 pro 100 ex omni mutuo percipi possent. Sic ab initio semper intellexerunt jurisperiti; sic apprehendunt generaliter fideles, persuasum habentes se non peccare, *interesse* legale petendo. Ex diversis Codicis articulis præcipiuntur *interesse* solvenda, etsi nulla adfuerit conventio, nec probetur ullum adfuisse damnum. Ergo dubitari nequit quod vera adfuerit voluntas, etc.

3° *Sufficientia existunt motiva*. Etenim 1° admissio titulo legis, evanescunt lites circa aliorum titulorum existentiam, extensionem et valorem; 2° omnes qui volunt pecunias habere mutuo, facile inveniunt; 3° graviores impediuntur usuræ, præsertim cum prohi ad pecunias suas mutuo dandas eo ipso facile adducantur; 4° mutua ad favendum commercium et bonum publicum procurandum valde nunc utilia et sæpe necessaria, melioribus conditionibus et multo facilius efficiuntur: 5° personæ quæ per se commercium exercere non possunt, ex hac incapacitate detrimentum non patiuntur; 6° res ita nunc sunt ut fere semper existant tituli extrinseci ad lucrum ex mutuo exigendum; si communis non adsit regula ab omnibus in praxi admittenda, varia licebit *interesse* stipulari: porro

inde permulta orirentur mala et frequenter palliarentur usuræ. Optimum est ergo ad securandas conscientias ut vi auctoritatis publicæ statuatur regula valorem titulorum determinans, et quandoque si opus sit, dominium auctarii transferens. Ergo.

Hoc clarius patebit si attendatur quod omnes moraliter cives libenter huic regulæ consentiant, sive mutuum dent, sive accipiant: si ergo lex non habeat vim dominium auctarii transferendi, supposito quod nullus existat titulus sufficiens extrinsecus, saltem adest mutua condonatio eujus est expressio et determinatio ab omnibus admissa.

Hinc prædicti auctores concludunt nunc sicut olim non ratiocinandum esse, propter circumstantiarum mutationem; antiquas et novas leges a se quoad sensum et vim discrepare, nec tamen legem divinam usuras prohibentem offendere, sed tantum materiam ejus, in quibusdam limitibus statutis, subtrahi, sicut fit in præscriptione. Denique juxta eosdem theologos, non est dubium quod patres nunc verbis et factis non insurgerent, sicut in prioribus sæculis, contra lucrum ex mutuo, juxta legis taxam perceptum, quia constitutio societatis est valde diversa.

Alii vero multi negant auctoritatem legis creare titulum sufficientem. Ita *S. Thomas*, 2 2, q. 78, ad 3um; *Lessius*, l. 5, cap. 20, n. 23; *de Lugo*, disp. 25, n. 13; *Bossuet*, *Gaitte*, *Cerdil*, etc., etc., qui sententiam suam sic adstruunt.

1º Concilia et SS. Patres, qui totis viribus et constanter, ut vidimus, usuras reprobaverunt, non distinxerunt inter usuras prohibitas et usuras lege permissas: porro incredibile est quod omnes sic injuste prohibuerint lucrum in se licitum, jugum Christi aggravaverint et fideles sine causa contra se et contra doctrinam Christianam concitaverint.

2º Non solum titulum legis non agnoverunt, sed pluries illum expresse rejecerunt, damnantes centesimas, decimas, aliasque usuras lege permissas vel etiam præscriptas. Sic *S. August.*, *Epist.* 153: « Quid dicemus de usuris quas » etiam ipsæ leges et judices reddi jubent? Hæc atque » ejusmodi male utique possidentur. » *S. Chrysost.*: « Ne

» mihi leges externas objicias, Publicanus eas servat et » tamen dat pœnas. »

Similiter auctoritatem legis rejecerunt *Adrianus VI*, et *Gregorius XIII*, *Guillelmo*, *Bavariæ duci*, eum consulenti sic respondens: « Nulla lege aut consuetudine excusari » possunt, cum ille contractus sit jure divino et naturali » prohibitus. » Videatur quid sentiat *Bened. XIV*, de Synodo diocæ., l. 10, cap. 4, n. 3.

3º Falso dicunt adversarii principem habere potestatem instituendi titulum de quo hic agitur: Deus enim omne lucrum ex mutuo vi mutui perceptum strictissima lege prohibens, eo ipso potestatem legislatorum civilium sub hoc respectu limitavit. Potestas autem legislatoribus attributa contra legem divinam prævalere non potest: atqui prævaleret, si legitimum crearet titulum aliquid in omni mutuo supra sortem percipiendi, siquidem materiam legis divinæ auferret et finem ejus impediret.

4º Non minus falso asseritur legislatorem habuisse voluntatem auctarii dominium transferendi: hæc enim voluntas nullo fundamento adscribitur viris qui, ex communi persuasione agentes, toti fuerunt in ipso auctario determinando, et neutiquam cogitaverunt de dominio ejus transferendo. Ergo.

Hinc *Congreg. S. Officii*, 11 mart. 1704, duo damnavit opera, in quibus vis purgandi usuras legibus civilibus tribuebatur.

Eandem tuentur sententiam præclari jurisperiti, inter quos *Domat* et *Pothier*. Ipse *Grotius* ait: « Lex impunitatem dare potest, non vero jus. »

Circumstantiæ quidem nunc eadem non sunt ac olim: sed non ideo eliditur vis testimoniorum a nobis allatorum quæ argumentis adversariorum expresse opponuntur. Numquid supponi potest SS. Patres non nisi phanstatamata aggressos vel ambigue tantum circa hoc punctum locutos fuisse? Veteres feneratorum leges civiles invocabant: quomodo refelli potuissent si tunc exstisset persuasio auctoritatem civilem habere potestatem hujusmodi titulum instituendi?

Si ergo argumenta rationis expendantur, non videntur argumenta ex auctoritatibus deprompta elidere, et concludendum est legem civilem non nisi permittere lucrum ex mutuo perceptum et limites ejus determinare ad vitandum majus malum.

Tales sunt duæ auctorum sententiæ circa præsentem quæstionem. Posteriori ut probabiliori adhæsimus et adhæremus, præsertim ob majores quæ abducuntur auctoritates. Fatendum est tamen gravia esse momenta ad tuendam priorem allata. Non citius ergo inter utramque pronuntiandum est, nec inquietandi sunt qui priorem sequuntur in praxi, æstimantes bona fide illam veriorum esse. Eo sensu judicatum est Romæ, ut videbitur ex variis responsis in articulo sequenti referendis.

ARTICULUS QUARTUS.

DE REGULIS IN PRAXI CIRCA MUTUUM ET USURAM SEQUENDIS.

In universa theologia morali nulla fuit unquam quæstio majoris momenti et magis agitata: omnes quidem fatentur dari usuram lege divina et naturali prohibitam atque obligationem restituendi inducentem. Sed mirum est quam varie, in ultimis præsertim temporibus, opinati fuerint doctores et confessarii, et quot angustiis vexatæ fuerint conscientiæ fidelium, maxime in Gallia. Multi et pluribus vicibus scripserunt Romam, ad summum Pontificem, ad sacras congregationes S. Officii et S. Pœnitentiariæ, ad cardinales, ad insigniores theologos, et frequenter aut nullum obtinebant responsum, aut ad epistolam encyclicam Benedict. XIV. *Vix pervenit*, simpliciter remittebantur. Quædam tandem prodierunt responsiones, quæ non sunt quidem judicium definitivum, sed nihilominus faciliores tradunt agendi regulas. Eas quoad substantiam hic referendas esse duximus, deinde nonnullas addemus annotationes.

Decisiones ad usuram spectantes.

1° Quædam mulier Lugdunensis sua capitalia quibus-

dam tradiderat, ut ex illis fructus juxta taxam a lege civili præscriptam perciperet: ipsius director absolutionem ei denegavit, donec fructus sic perceptos restitueret, et a percipiendis abstineret. Re ad Em. Car. *Galetti* exposita, ipse a cong. S. Officii quæsiit, 1° an dicta mulier ad restitutionem perceptorum fructuum esset obligata: 2° an duntaxat postquam ejus bona fides desierat: 3° an cessatio bonæ fidei locum haberet; 4° an sufficeret de ea audivisse, etiamsi loquentis opinio non fuisset adoptata. S. Cong. decrevit, die 3 julii 1822, quod responsa ad casus propositos tempore opportuno oratrici darentur: interea eam, restitutione non peracta, a confessario sacramentaliter absolvi posse, *dummodo vere parata esset stare mandatis.*

2° Episcopus Rhedonensis eidem sanctæ Cong. exposuit, anno 1830, eandem non esse confessariorum suæ diœcesis sententiam de lucro percepto ex pecunia negotiatoribus mutuo data; de sensu epistolæ *Vix pervenit* acriter disputari; ex utraque parte momenta afferri ad tuendam eam quam quisque amplexus erat sententiam tali lucro faventem aut contrariam. Inde nasci querelas, dissensiones, denegationem sacramentorum plerisque negotiatoribus isto ditescendi modo adhærentibus, et innumera damna animarum: inter confessarios, nonnullos pœnitentes de istius modi lucro consulentes ab eo deterrere, et si videant eos in consilio pecuniam mutuo dandi negotiatoribus perseverare, sub prætextu quod hæc opinio multos habeat patronos, nec a S. Sede fuerit condemnata, eosdem absolvere, modo promitterent se filiali obedientia obtemperaturos judicio summi Pontificis, si intercederet, qualecumque esset; et si pœnitens non confiteretur de tali lucro et videretur in bona fide, eum nihilominus absolvere nulla interrogatione facta, quando timent ne admonitus restituere aut tali lucro cessare recuset. Petiit itaque

1° Utrum posset horum posteriorum confessariorum agendi rationem probare; 2° utrum alios confessarios rigidiores ipsum adeuntes consulendi causa hortari posset, ut

istorum agendi rationem sequerentur donec sancta Sedes expresse ea de quæstione judicaverit.

S. Cong. ex audientia summi Pontificis Pii VIII, *audita relatione superiorum dubiorum, una cum voto eminentissimorum cardinalium inquisitorum generalium, respondit, die 18 aug. 1830, ad primum, non esse inquietandos, et ad secundum, provisum in primo.*

3° D. Denavit, presbyter societatis S. Sulpitii, in seminario Lugdunensi theologiæ professor, ad sacram Pœnitentiarum recursum habuit, eique exposuit, die 25 maii 1830, quod super cuncta dubia circa materiam proposita illa pro omni responsione semper remittere soleret ad doctrinam S. P. *Bened. XIV*, addens hanc doctrinam reverat claram et perspicuam esse pro iis qui bona fide eam perscrutari volunt;

Sed quosdam esse presbyteros qui contendunt licitum esse percipere auctarium 5 pro 100 solius vi legis, absque alio titulo vel damni emergentis, vel lucri cessantis, quia, *inquiunt, lex principis est titulus legitimus cum transferat dominium auctarii sicut transfert dominium in præscriptione.*

Orator subjungebat sibi videri legem divinam et legem ecclesiasticam, quæ usuras prohibent, sic prorsus annihilari, seque, existimantem, nullo pacto licitum esse recedere a doctrina *Bened. XIV*, absolutionem sacramentalem denegare presbyteris qui contendunt legem principis esse titulum sufficientem percipiendi aliquid ultra sortem, absque titulo vel lucri cessantis vel damni emergentis, atque sacram Pœnitentiarum humiliter supplicabat ut sequentia dubia solveret: 1° *Utrum possit in conscientia denegare absolutionem præfatis presbyteris;* 2° *utrum debeat.*

Sacra Pœnitentiarum, diligenter ac mature perpensis dubiis propositis, respondendum censuit: Presbyteros de quibus agitur non esse inquietandos quoadusque sancta Sedes definitivam decisionem emiserit, cui parati sint se subicere, ideoque nihil obstarè eorum absolutioni in sacramento Pœnitentiæ.

Datum Romæ, in Pœnitentiarum, die 16 sept. 1830, etc.

Idem professor ad sacram Pœnitentiarum iterum scripsit die 24 septembris 1830, asserens se responso ejus humiliter acquiescere.

Attamen, aiebat, salvo sacre Pœnitentiariæ responso præfato, consultis auctoribus probatis, et attentâ doctrinâ omnium seminariorum Galliæ, ac præsertim eorum quæ a presbyteris congregationis S. Sulpitii diriguntur, sententiâ quæ rejicit titulum legis civilis tanquam insufficientem videtur longe probabilior, securior et sola in praxi tenenda, donec sancta Sedes definitur.

Quapropter fidelibus qui a me consilium petunt utrum possint auctarium percipere ex mutuo, et qui nullum habent titulum a theologis communiter admissum, præter titulum legis civilis, respondeo eos non posse præfatum auctarium exigere, et denego absolutionem sacramentalem si exigunt. Pariter denego absolutionem iis qui perceptis hujusmodi usuis, id est vi solius tituli legis, nolunt restituere.

Queritur 1° utrum durius et severius me habeam erga hujusmodi fideles; 2° quæ agendi ratio in praxi tenenda ergo fideles, donec sancta Sedes definitivam sententiam emiserit?

Responsum.

Sacra Pœnitentiarum, perpensis dubiis quæ ab oratore proponuntur respondet:

Ad primum, affirmative: quandoque, ex dato a sacre Pœnitentiariæ responso, liquet fideles hujusmodi, qui bona fide ita se gerunt, non esse inquietandos.

Ad secundum provisum in primo: unde orator priori sacre Pœnitentiariæ responso sub die 16 septembris 1830, sese in praxi conformare studeat.

Datum Romæ, die 11 nov. 1831.

4° Eodem sensu sacra Pœnitentiarum respondit die 15 augusti 1831 episcopo Veronensi.

5° Episcopus Vivariensis, responsione ad episcopum Rhodonensem sibi cognita, plures subjectit observationes congreg. S. Officii quæ per decretum diei 31 aug. 1831, a S. P. Greg. XVI approbatum, respondit provisum

esse in decretis feriæ IV, 17 augusti 1830, et danda esse decreta.

Porro in his decretis statuitur 1° confessarium denegare non posse absolutionem presbyteris qui contendunt legem principis esse titulum sufficientem aliquid percipiendi supra sortem, donec S. Sedes definitivam decisionem emisserit, cui parati sint se subicere; 2° non inquietandum esse confessarium qui, licet Bened. XIV et aliorum SS. Pontificum decisiones de usura noverit, docet ex mutuo divitibus aut negotiatoribus præstito, percipi posse, præter sortem lucrum 5 pro 100, etiam ab iis qui nullum omnino alium, præter quam legem civilem, titulum mutuo extrinsecum habent; nec eum qui in bona fide dimittit pœnitentem ex mutuo lucrum lege taxatum, absque alio titulo extrinseco, exigentem, dummodo ipse et pœnitens parati sint stare mandatis S. Sedis; 3° hæredes hominis qui ex pecuniis mutuo datis lucrum lege determinatum perceperat ab omni reparatione exemptos se existimare posse, donec S. Sedes definitivam emisserit decisionem, cui parati sint obedire; 4° episcopum hortari posse rigidiores confessarios ipsum consulendi causa adeuntes, ut aliorum hac in materia benigniorum, qui videlicet putant lucrum lege taxatum ex mutuo percipi posse, aut saltem pœnitentes non esse inquietandos, agendi rationem sequantur, donec S. Sedes expressum ea de quæstione iudicium ferat.

6° S. Officium pariter respondit, per decretum diei 31 augusti 1831, a S. P. Gregorio XVI, die 7 septembris 1831, approbatum, ad quæsitæ capituli collegiæ Locarnensis in Italia, non inquietandos esse, dummodo parati sint stare mandatis S. Sedis, canonicos aliosve beneficiatos qui capitalia suas dotes constituenta tribuunt personis *solvabilibus*, hypothecas sufficientes præbentibus, et nihilominus interesse 4 aut 5 pro 100 exigunt, et eam decisionem extendi posse ad ecclesias, monasteria, pia loca, pupillos, et alias personas quæ in similibus constituuntur circumstantiis, nempe opus habent fructibus ex pecunia provenientibus ut honeste sustentari possint.

7° Sacra Pœnitentiaria a D. Avvario, theologiæ doctore et regio professore Pinerolii, die 22 januarii 1832, consultata, respondit die 16 februarii ejusdem anni se opportunum censuisse ad illum transmittere *resolutiones alias datas ad quædam dubia circa usuras*, et transmittit responsiones supra recensitas. Eodem modo respondendum esse voluit die 23 novembris 1832 Aquensi episcopo, a S. Sede petenti normam circa varias quæstiones quæ de usura diversimode ab auctoribus definiuntur, idque pro quiete tam fidelium quam confessariorum.

Episc. Atrebatensis exposuerat S. Pœnitentiariæ quosdam suæ diœcesis confessarios absolvere pœnitentes qui mutuum exercent cum firma persuasione legem civilem legitimum creare titulum aliquid supra sortem exigendi; absolutionem vero denegare iis qui, re minime perpensa nec consilio a viro capaci petito, 5 pro 100 exigunt, absque titulo a theologis admissio: petierat an severior habenda esset eorum agendi ratio? S. Pœnit. respondit, die 6 junii 1834: *Provisum esse per decreta S. Inquisitionis, in quibus semper supponitur bona fides*, addens: *In reliquis consulat (episcopus) probatos auctores, aut adeat peritos theologos.*

Episcopus Vivariensis ad S. Sedem de novo recurrit anno 1835, exposuit quosdam suæ diœcesis sacerdotes in publicis concionibus prædicare licitum esse auctarium legi ex pecunia mutuo data exigere, nullam faciendo mentionem de clausula, *modo sint parati*, etc., et petiit an hi sacerdotes essent improbandi. Card. di Gregorio respondit, die 7 martii 1835, hos sacerdotes sua potius quam S. Sedis placita exponere, et ideo probari non posse, quia *privata auctoritate definiunt quæstionem quam S. Sedes nondum voluit definire.*

Episcopo Nicænsi sciscitanti *an pœnitentes qui moderatum lucrum, solo legis titulo, ex mutuo dubia vel mala fide perceperunt, absolvi sacramentaliter possint, nullo imposito restitutionis onere dummodo de patrato ob dubium vel malam fidem peccato sincere doleant, et filiali obedientia parati sint stare mandatis S. Sedis*, S. Pœnitentiaria, die

17 januarii 1838, respondit *affirmative, dummodo parati sint stare mandatis S. Sedis.*

Plures alia decisiones gravis momenti legi possunt in Rit. Bellicensi, t. 1.

Notanda.

1° Nullum moveri potest dubium circa dictarum resolutionum authenticitatem: earum quæ ad episcopum Rhedonensem directæ sunt vidimus instrumenta authentica. Archiepiscopus Taurinensis omnes collegit, easque inprimendas curavit cum omnibus authenticitatis characteribus.

2° Præfatæ resolutiones licet a summis Pontificibus Pio VIII et Gregorio XVI approbatæ et sibi perfectæ concordæ, definitivam non continent S. Sedis decisionem, ut patet ex earum forma, natura et terminis. Attamen qui consuetam agendi rationem Ecclesiæ Romanæ norunt, persuasum habere debent S. Sedem contrarias decisiones nunquam edituram esse.

3° Positis hujusmodi resolutionibus, unusquisque potest tuta conscientia rigorosam opinionem circa iurum ex mutuo proveniens et lege taxatum in speculatione defendere ut probabiliorem et securiorem; sed adversam damnare non potest ut doctrinæ catholicæ contrariam, nec restitutionem sub denegatione absolutionis exigere ab iis qui parati sunt iudicio S. Sedis se submittere.

4° Cum nulla sit ratio iudicandi talem restitutionem aliquando præscribendam esse, arbitramur poenitentes in bona fide existentes de hoc non esse interrogandos, si prævideatur eos admonitos non futuros esse paratos mandato S. Sedis obtemperare, quia tunc monitio ad nihil prodesset et multum obesset.

5° Nunc igitur, quoad praxim, restitutionem lucris legalis ex mutuo percepti non præscribimus, neque exigimus ut qui contractus mutui cum stipulatione lucris lege taxati iam inierunt, eos irritent, aut a perceptione lucris cessent, modo parati sint iudicio definitivo sedis Apostolicæ se subijcere, et frequenter eos nulla interrogatione vexamus,

ne salutem eorum noceamus. Unica igitur restat difficultas, scilicet, quid dicendum sit iis qui petunt an tuta conscientia mutuum eligere possint tanquam fructum ex pecuniis suis percipiendi. Si aliam viam certo licitam habere possent, eos hortaremur ad illam potius eligendam, et tamen id exigere nollemus, si persuasum haberent se, mutuum præferendo, non peccaturos, sive quia ipsi, rationibus hinc et inde perpensis, convictionem obtinuerunt, sive quia aliorum exemplo et argumentis in bona fide constituti sunt. Imo communiter hujusmodi homines nunc arbitrio suo relinquuntur.

Si vero de iis agatur qui aliam viam non habent et fructibus ex pecunia sua provenientius indigent, durius nobis a fortiori videretur eos a tali collocatione prohibere; nam inde sequeretur eos deterioris futuros esse conditionis quam cæteri homines præcise ob suam pietatem, simplicitatem, bonam fidem et docilitatem. Itaque, licet sacrarum Congregationum responsiones et decreta huc usque non pergant, ex firma convictione existimamus æquitatem postulare ut hujusmodi personæ a mutuo cum *interesse* legali non prohibeantur, modo sint paratæ ultimæ S. Sedis decisioni, si interveniat, obtemperare.

6° Doctrina Ecclesiæ et notanter Encyclicæ Benedicti XIV circa usuram manet inconcussa; in eo enim consistit ut nihil percipiatur ex mutuo vi mutui: at præfatæ decisiones et resolutiones supponunt aliquem existere titulum ipsi mutuo extrinsecum, quamvis theologi non sint concordantes in eo assignando: alii nempe dicunt legem civilem dominium auctarii in mutuantem transferre, eo modo quo rerum dominium ex uno in alium transfertur per legitimam præscriptionem; alii circumstantias esse mutatas et bonum publicum absolute exigere ut in præsentis statu moderatum lucrum ex mutuo, quod charitate non debetur, percipi possit; usuram vero lege divina prohibitam in eo consistere ut lucrum excessivum, vel ex mutuo charitate debito percipiatur. Alii ultroneum ac mutuum totius societatis generatim consensum invocant; constat enim mutuantes et mutuarios, præsertim eos qui modo pe-

cunia abundant, et modo indigent, multo magis velle ut lucrum moderatum ex mutuo perceptum sit licitum quam prohibitum: sic ubique et palam fere omnes confitentur: porro unusquisque de rebus suis prout sibi libuerit disponere potest. Alii consuetudinem in orbe catholico fere ubique receptam, etiam apud homines timoratae conscientiae, afferunt tanquam titulum sufficientem. Alii alias exponunt rationes, ut D. *de la Luzerne*, *Mastrosini*, etc.

Insuper addi posset quod si, in praesenti rerum ordine mutuum cum moderato lucro bonis Christianis non permitteretur, paulatim accideret omnia capitalia ab eis ad alios minus timoratos transitura esse: nam timorati a mutuo cum *interesse* legali refugientes, sunt parvi numero: mutuum ab aliis obtinere non possunt absque legali *interesse*: et si pecuniam habeant, eam mutuo dare non possent, ex hypothesi, cum stipulatione lucri. Ergo ingens paterentur discrimen et brevi ad completam deducerentur ruinam. Unde commune pro ipsis, ex circumstantiarum mutatione, nascitur damnum emergens aut periculum damni emergentis, sicque, salva Ecclesiae doctrina circa usuram prohibitam, sufficiens nunc datur ratio lucrum lege taxatum ex mutuo charitate non debito exigendi.

Saltem negari non potest hanc opinionem rationibus non spernendis esse fundatam, a multis Pontificibus, piis confessariis et doctoribus catholicis probatam, et in praxi fere ubique receptam: si autem confessarius indebitam restitutionem temere praescribens, damnum poenitentis reparare teneatur, ut communiter docent theologi, similiter et qui poenitentem ad se cum fiducia recurrentem a licito lucro retrahit.

His omnibus momentis ducti, firmiter persuasum habemus lucrum lege taxatum ex mutuo charitate non debito nunc prohibendum non esse, ac timoratos sapienter esse dirigendos, ne sua simplicitate et nimia confessarii rigiditate, detrimentum patiantur.

7° Cum autem duplex sit taxa legis, alia exurgit quaestio, quandonam scilicet liceat petere 6 pro 100, uti permittitur pro mutuis commercii. Haec enim mutua non

satis clare definiuntur, nec semper *materia civilis a materia commercii* facile discernitur. Nos autem censemus eum qui pecuniam suam retrahit e commercio ut tribuat alteri petenti, vel duos negotiatores rem inter se habentes 6 p. 100 exigere posse. Si privatus tribuat negotiatori pecuniam in ejus commercio impendendam, plures dicunt 6 pro 100 exigi posse propter pericula commercii, lucrum majus mutuatarii, et quia tale mutuum vulgo dicitur *prêt de commerce*. Haec sententia nobis probabilis videtur. Eam tamen non admitteremus, si dicta pecunia assecurata fuisset, et in eo casu non nisi 5 pro 100 permitteremus.

8° Interea definitivum sanctae Sedis humiliter expectamus iudicium, cui parati sumus ex totis praecordiis obtemperare.

CAPUT OCTAVUM.

DE CENSU, CAMBIO ET SOCIETATE, UBI ETIAM DE TRIPLICI CONTRACTU.

De his tribus contractuum speciebus in totidem dicemus articulis.

ARTICULUS PRIMUS.

DE CENSU (*Rente*).

Census sic dicitur a *censo* seu *aestimo*, quia bona civium olim aestimabantur, ut cum debita proportione tributa principi solverentur, unde tributa ipsa census vocabantur, sicut videtur, Matth. xxii, 17: *Licet dari census Caesari? an non?* Recte autem definitur: *Jus annuam pensionem ex re vel persona frugifera percipiendi*. Nomine census (*rente*) quandoque intelligitur ipse contractus dans jus ad pensionem et saepius quotitas singulis annis solvenda. Qui ad solvendam pensionem se obligat, dicitur *censuarius*, vel *debitor* aut census *venditor*; qui vero jus ad illam percipiendam acquirit vocatur *censualista*, *creditor*, *emptor* census.